

СБОРНИК ТЕЗИСОВ МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ «ЗДРАВООХРАНЕНИЕ,
ОБРАЗОВАНИЕ И СПОРТ В ЭРУ ВОЗРОЖДЕНИЯ
НОВОЙ ЭПОХИ МОГУЩЕСТВЕННОГО ГОСУДАРСТВА»

COLLECTION OF ABSTRACTS OF THE «HEALTH
CARE, EDUCATION AND SPORTS IN THE ERA
OF THE REVIVAL OF THE NEW EPOCH OF
THE POWERFUL STATE» INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

«SAGLYGY GORAÝYŞ, BILIM WE SPORT
BERKARAR DÖWLETIŇ TÄZE EÝÝAMYNÝŇ
GALKYNYŞY DÖWRÜNDE» ATLY HALKARA ÝLMY
MASLAHATYŇ NUTUKLARYNYŇ ÝYGÝNDYSY

«SAGLYGY GORAÝYŞ, BILIM WE SPORT BERKARAR DÖWLETIŇ TÄZE EÝÝAMYNÝŇ GALKYNYŞY DÖWRÜNDE» ATLY HALKARA ÝLMY MASLAHATYŇ NUTUKLARYNYŇ ÝYGÝNDYSY

COLLECTION OF ABSTRACTS OF THE «HEALTH
CARE, EDUCATION AND SPORTS IN THE ERA
OF THE REVIVAL OF THE NEW EPOCH OF
THE POWERFUL STATE» INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

СБОРНИК ТЕЗИСОВ МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ «ЗДРАВООХРАНЕНИЕ,
ОБРАЗОВАНИЕ И СПОРТ В ЭРУ ВОЗРОЖДЕНИЯ
НОВОЙ ЭПОХИ МОГУЩЕСТВЕННОГО
ГОСУДАРСТВА»

TÜRKMENISTAN, AŞGABAT,
10-12-NJI OKTYÁBR, 2023

TURKMENISTAN, ASHGABAT,
OCTOBER 10-12, 2023

ТУРКМЕНИСТАН, АШХАБАД,
10-12 ОКТЯБРЯ 2023

очередь, вызывает необходимость поиска новых материальных ресурсов для промышленных предприятий. Основные принципы промышленной политики государства, направленные на решение проблем современной национальной экономики, включают улучшение экологической обстановки, а также соблюдение условий внешнеэкономической деятельности, утилизацию отходов производства и хозяйственной деятельности.

Эффективное использование природных ресурсов, предотвращение загрязнения окружающей среды и повторная переработка отходов являются одними из глобальных задач нашего времени. Это меняет требования прежних нормативно-правовых актов в области охраны окружающей среды, использования и повторного использования сырья в промышленности, и требует принятия дополнительных нормативно-методических документов для современной экономической экосистемы. В настоящее время изучение форм и способов организации производства, разработка оптимального механизма управления вторичными материальными ресурсами в рамках регионального экономического развития является важным решением в изменяющихся условиях окружающей среды.

TÜRKMENISTANYŇ SAGLYGY GORAÝYŞ ULGAMYND SANLY LUKMANÇYLYGYŇ ÄHMIÝETI

A. Öwezowa (Türkmenistan)

Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy döwründe ýurdumyzda «Sagdyn jemgyýet sagdyn döwletiň esasydyr» diýen ýörelgeden ugur alnyp, ynsan saglygyny goramaga we berkitmäge, sagdyn durmuş ýörelgesini ornaşdyryp, keselleriň önüni almaga, olary wagtynda bejermäge uly ähmiýet berilýär. Gahryman Arkadagymyzyň belleýşi ýaly, ynsanyň saglygyny gorap saklamak, jemgyýetimize sagdyn ýaşaýyş-durmuş ýörelgelerini ornaşdyrmak, nesillerimiziň bagtyýar, asuda, jebis ýaşaýyş hakdaky aladalar ynsanperwerlikli ýörelgelere daýanýan türkmen döwletiniň ösüşiniň ähli ugurlarynda öz mynasyp ornuny eýelemelidir we ol hemişe takyk çözüme daýanmalydyr. Şunuň bilen baglylykda, raýatlarmyzyň eşretli durmuşyň hözirini görüp, uzak ýyllaryň dowamynda bagtyýar ömür sürmegi üçin ýurdumyzda tutumly işler amala aşyrylýar.

«Saglyk» Döwlet maksatnamasynda göz önünde tutulan çäreleriň üstünlikli durmuşa geçirilmegi netijesinde soňky ýyllarda Türkmenistanda adam ömrüniň ortaça dowamlylygy yzygiderli ýokarlanýar, pudagyň düzümleri döwrebaplaşdyrylýar. Innowasion tehnologiýalar we lukmançylyk ulgamyndaky in öňdebaryjy tejribeler işjeň ornaşdyrylýar.

Ýokary hünär derejeli lukmanlaryň taýýarlanylmagy, şeýle-de dünýäniň belli önüm öndürijileriniň döwrebap enjamlarynyň ornaşdyrylmagy bilen, türkmenistanlylara ýokary halkara ölçeglere laýyk gelýän lukmançylyk hyzmatlary edilýär. Hususan-da, ýurdumyzda Germaniýada, Fransiýada, Italiýada, Ýaponiýada, Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda, Niderlandlar Patyşalygynda, Çehiýada, Daniýada, Finlýandiýada, Şweýsariýada, Günorta Koreýada, Beýik Britaniýada we Hytaý Halk Respublikasynda öndürilen in kämil, öňdebaryjy innowasion lukmançylyk enjamlary, saglygy goraýyş maksatly serişdeler ornaşdyryldy.

Saglygy goraýyş edaralarynyň maddy-tehniki binýadyny berkitmek onuň mundan beýläk hem ösmegi we netijeli işlemegi üçin zerurdyr. Bu babatda degerli çäreler geçirilip, saglygy goraýyş edaralarynyň infrastrukturasy gowulandyryldy, degişli enjamlar we innowasion tehnologiýalar bilen enjamlaşdyrylan in häzirki zaman saglygy goraýyş merkezleri guruldy. Sarp edilýän serişdeler, lukmançylyk maksatly önümler, esasy derman serişdeleri, kompýuter enjamlary, ulaglar, inwentarlar bilen bökdençsiz üpjünçilik ýola goýuldy.

2019-njy ýylda Merkeziň barlaghanasyna (referens – barlaghanasy wirusologiýa bölümi) Bütindünýä Saglygy Goraýyş Guramasy tarapyndan Dümew boýunça milli merkez derejesi, şol bir wagtyň özünde BSGG-niň dümewe epidemiologiýa gözegçiligi we oňa garşy çäreleri kabul etmek boýunça ählumumy ulgamynyň agzasy derejesi berildi.

2020-nji ýylyň ýanwarynda bolsa merkeziň ýmit önümlerini barlamak boýunça bölümüniň düzümine girýän fiziki-himiýa, mikrobiologiýa hem-de molekulýar-genetiki barlaglar boýunça barlaghanalar halkara derejede işlemäge rugsat berýän resminamany hem-de degişli güwänamany aldylar. Akkreditasiýa boýunça işler Ýewropa Bileleşiginiň Türkmenistandaky wekilhanasy bilen bilelikde, «Türkmenistanda oba hojalygyny we obalary mundan beýläk-de durnukly ösdürmäge ýardam bermek» (SARD III) taslamasynyň çäklerinde amala aşyryldy.

Ýurdumyzda ulgam dörediji ýagdaýlary – pudagyň döwrebaý düzümlerini kemala getirmek, saglygy goraýyş işgärlerini taýýarlamak hem-de täzeden taýýarlamak ulgamyny kämilleşdirmek, innowasion işläp düzmeleri hem-de ýokary tehnologiýalary ornaşdyrmak boýunça çäreler giň gerimde guralýar. Şunuň bilen baglylykda, hormatly Prezidentimiz sanly lukmançylygy ornaşdyrmak hem-de ösdürmek boýunça ýurdumyzda ähli mümkinçilikleri döredip, netijeli işleri alyp barýar.

Innowasion tehnologiýalaryň çalt depginde ösýän döwrüň talabyna laýyklykda ynsan saglygyny goramakda we berkitmekde sanly lukmançylygyň ähmiýeti günsaýyn artýar.

Şeýlelikde, Türkmenistan döwletimiz lukmançylyk ylmynda we biliminde geçirilýän özgertmeler arkaly täze tehnologiýalaryň we döredijilik gözlegleriniň bilimiň hilini ýokarlandyrmakdaky ähmiýeti, okatmagyň we hünär kämilleşdirmegiň häzirki zaman usullary, öňdebaryjy iş tejribesi dünýä tejribesiniň täze gazananlarynyň derejesine ýetirmek, ýaşlary ylmy-barlag we bejeriş işlerine ugrukdyrmak babatynda uly işleri alyp barýar.

THE IMPORTANCE OF DIGITAL MEDICINE IN THE HEALTH CARE SYSTEM OF TURKMENISTAN

A. Ovezova (Turkmenistan)

In the Era of the Revival of the New Epoch of the Powerful State, with the efforts of the President of Turkmenistan the implemented fundamental solutions in order to improve the healthcare of the country are being highly appreciated by the world community. Health diplomacy has a great role in strengthening peace and stability in the world and ensuring sustainable development. The importance of digital medicine in protecting and strengthening human health is increasing day by day in accordance with the demands of the era of rapid development of innovative technologies.

Digital medicine is a set of high-quality medical services based on the results of digital processing and analysis of medical data using technologies.

ЗНАЧЕНИЕ ЦИФРОВОЙ МЕДИЦИНЫ В СИСТЕМЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ ТУРКМЕНИСТАНА

A. Овезова (Туркменистан)

В эру Возрождения новой эпохи могущественного государства мировое сообщество высоко оценивает принципиальные решения, которые усилиями Президента реализуются в целях совершенствования здравоохранения страны. Дипломатия здоровья играет большую роль в укреплении мира и стабильности в мире и обеспечении устойчивого развития. Значение цифровой медицины в защите и укреплении здоровья человека возрастает день ото дня в соответствии с требованиями эпохи бурного развития инновационных технологий.

Цифровая медицина – организация медицинской помощи, при которой существенно повышается ее эффективность за счет использования результатов обработки и анализа больших объемов медицинских данных в цифровом виде.

YKDYSADYÝETI ÖSDÜRMEKDE INNOWASIÝALARYŇ ÄHMIÝETI

A. Serdarow, M. Hojamammedowa (Türkmenistan)

Berkarar döwletiň täze eýýamynyň Galkynyşy döwründe hormatly Prezidentimiziň parasatly ýolbaşçylygynda ýurdumyzda sanly ykdysadyýeti ösdürmek, ylmyň gazananlaryny önümçilige ornaşdyrmak, söwda-senagat, oba hojalyk, ulag-aragatnaşyk, ylym-bilim we beýleki ulgamlary innovation esasda alyp barmak ugurlarynda oýlanyşykly işler durmuşa geçirilýär. Ykdysady ulgama girýän ähli kärhanalar dünýäniň iň täze tehnika we tehnologiýalary bilen üpjün edilýär. Innowasiýalaryň durmuşa ornaşdyrylmagy milli ykdysadyýeti pugtalandyrmaga, ilatyň durmuş hal-ýagdaýyny hil taýdan özgertmäge mümkinçilik berýär.

Hormatly Prezidentimiziň tagallasy bilen berkarar ýurdumyzyň jemgyýetçilik we döwlet durmuşynyň ähli ugurlarynda innowasiýalaryň ulanylmagyna uly üns berilýär. Innowasiýalar döwlet syýasatynyň esasy ugurlarynyň biri hasaplanylýar. Ykdysady ulgama girýän ähli kärhanalar dünýäniň iň täze tehnika we tehnologiýalary bilen üpjün edilýär. Innowasiýalaryň durmuşa ornaşdyrylmagy milli ykdysadyýeti pugtalandyrmaga, ilatyň durmuş hal-ýagdaýyny hil taýdan özgertmäge mümkinçilik berýär.

Şeýlelikde, innovation ösüş we onuň mazmuny näme?

Bu sowallara, häzirki zaman ylmy nukdaýnazardan seredeniňde, dürli-dürli garaýyşlar bar. Daşary ýurt alymlarynyň birnäçesiniň garaýyşlaryna görä, şeýle-de edebiyat çeşmelerini öwrenenimizde: innovation – bu ilki bilen täze tehnika, tehnologiýa, innovationyň emele gelmegini we durmuşa ornaşdyrylmagyny üpjün edýän işdir.

Innowasiýa (täzeçiligi girizmek) – intellektual eýeçiligiň obýekti hökmünde döredilen, önümçilik pudagynda materiallaşdyrylan we sarp ediji tarapyndan talap edilýän ylmy-tehniki işjeňligiň netijesidir.

Innowasiýalar ykdysadyýetiň we senagatyň tiz ösmegine öz goşandyny goşýar. Innovation ykdysadyýet düşüňjesi XX asyryň başynda ulanylyp başlandy. Innowasiýa nazaryýetiniň esaslandyryjy-sy awstriýaly alym-ykdysatçy Ý.Şumpeter hasaplanýar.

Innowasiýa işiniň birnäçe görnüşleri bar. Olara aşakdakylar degişlidir:

– täze önümçiligi ýola goýmak ýa-da täze tehnologiýany döretmek üçin degişli önümçilik enjamlaryny we gurallaryny edinmek bilen bagly taýýarlyk we guramaçylyk işleri;

– önümleriň we tehnologiýalaryň modifikasiýalaryny kesgitlemek, täze tehnologiýalary we enjamlary ulanmak bilen baglylykda işgärleri taýýarlamak;

– bazara täze önümi çykarmak bilen bagly bolan, marketing barlaglaryny geçirmek, şol sanda bazarlary öwrenmek, mahabat işlerini guramak;

– täze tehnologiýalar we önümler bilen bagly bolan patentleri, lisenziýalary, nou-haulary, haryt nyşanlaryny saýlap almak.

Innowasiýa ösüş ýoly Türkmenistanyň hem durmuş-ykdysady ösüşiniň ileri tutulýan esasy ugry hökmünde ykrar edilýär. Innowasiýa ýoly we innovation işi bütin dünýäde ykdysady özgertmeleriň esasy şerti hökmünde seredilýär.

Innowasiýa syýasatynyň binýady aşakdaky möhüm ýörelgelere daýanýar:

– ykdysadyýetde innovation ösüş modeliniň ileri tutulmagyny ykrar etmek;